

prof. dr hab. Barbara Wolska
emerytowany prof. zwyczajny
Uniwersytetu Łódzkiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anny Malińskiej

pt. *Pasyjne zbiory w polskich edycjach z XVII i XVIII wieku. Snopki mirry – zegary – koronki*

Rozprawa doktorska mgr Anny Malińskiej, powstała pod kierunkiem naukowym dr hab. Bożeny Mazurek, profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Śląskiego, poświęcona jest polskiemu wydawnictwom pasyjnym z XVII i XVIII wieku i utworom będących ich częścią. Zgromadzone przez Doktorantkę dzieła związane z męką Chrystusa, jej refleksyjnym rozważaniem, medytacją i rozpamiętywaniem, wydobyte z polskich druków siedemnasto- i osiemnastowiecznych, to bogaty materiał źródłowy. Wydawnictwa te i zawarte w nich zbiory oraz pojedyncze utwory w znacznej mierze nie były uwzględniane w dotychczasowych naukowych rozważaniach literaturoznawczych.

Zaprezentowane tu wyniki badań autorki rozprawy zasługują na szczególną uwagę. Przedstawiony w obszernej (liczącej 296 stron) pracy interesujący i różnorodny materiał źródłowy został wszechstronnie omówiony i udokumentowany. Są tu scharakteryzowane autonomiczne dzieła pasyjne lub ich poszczególne części, autorskie oraz anonimowe, wierszowane i prozatorskie, przy czym uwzględniono ich wzajemne proporcje, a ponadto proporcje w dziełach wyodrębnionych w trzech grupach oraz ich frekwencję – znaczący wskaźnik ich mniejszej lub większej popularności.

Mgr Malińska ukazuje możliwe inspiracje i podobieństwa tych dzieł i dziełek z pokrewnymi utworami łacińskimi i polskimi, ukazuje różnorodność form gatunkowych i sposobów ujęcia tematów oraz wątków i motywów treściowych, a także wzajemne filiacje między zbiorami należącymi do różnych spośród trzech wyodrębnionych w pracy grup. Omówienie tych nieznanych druków i zawartych w nich utworów potwierdza słuszność oraz trafność ujęcia zagadnienia badawczego w trzech głównych rozdziałach dysertacji.

Odkryte przez Doktorantkę i scharakteryzowane w rozprawie dzieła nie reprezentują gatunków literackich w klasycznym rozumieniu.

We współczesnych badaniach literaturoznawczych w dziedzinie nauk humanistycznych coraz bardziej powszechne jest przekonanie, że tego rodzaju utwory, nie mieszczące się w normie panującej w danej epoce, w ściśle określonych konwencjach gatunkowych, występujące w różnych działach piśmiennictwa, są znaczące dla całościowego obrazu okresu,

w którym powstawały. Badanie tych zbiorów i utworów, będących dokumentami literackimi wielu aspektów życia społecznego przy uważnej analizie ich tematyki i różnorodności formalnej, a nadto przy uwzględnieniu kontekstualnego osadzenia w tradycji polskiej i europejskiej – poszerza wydatnie wiedzę o rodzimym piśmiennictwie danej epoki, o środowisku, w którym powstawały, o autorach i wydawcach (w przypadku druków) oraz o obyczajowości, zainteresowaniach, upodobaniach i potrzebach odbiorców reprezentujących różne kręgi i grupy społeczne. Jest to odkrywanie nieznanych (lub mniej znanych) obszarów piśmiennictwa, a przy tym odsłanianie najróżniejszych aspektów życia zbiorowego i indywidualnego. Rozprawa doktorska mgr Malińskiej wpisuje się w ten krąg badań – badań literatury stosowanej, tj. – jak się ją obecnie szerzej określa: literatury okolicznościowej, okazjonalnej, użytkowej. Autorka pracy ma przy tym świadomość, jaką ma każdy doświadczony badacz tego rodzaju piśmiennictwa (niezależnie od interesującego go zakresu tematycznego), że wielokroć nie są to utwory pozbawione wartości artystycznych. Upomina się o takie właśnie ich postrzeganie i daje temu wyraz zarówno w wywodzie, omawiając poszczególne realizacje, jak i – najwyraźniej – w *Zakończeniu*.

Kompozycja omawianej rozprawy jest właściwa. Praca ma ustaloną strukturę, na którą składa się: *Wprowadzenie*, trzy rozdziały analityczne (zgodnie ze starożytną zasadą: *trine omnium perfectum* ‘wszelka trójca jest doskonała’), a także *Zakończenie*, *Bibliografia* oraz *Indeks nazwisk*. Przyjęty, dobrze przemyślany porządek prezentacji poszczególnych zagadnień ułatwia lekturę całości.

Bibliografia, obejmująca przeszło 40 stronic (s. 234-276), jest dowodnym świadectwem bogactwa uwzględnionej w pracy literatury podmiotowej, przedmiotowej (z podziałem na teksty źródłowe polskie i obcojęzyczne i opracowania) oraz literatury pomocniczej. Tak pomyślana i tak szczegółowa, dobrze uporządkowana Bibliografia daje w efekcie dokładną „metrykę” wykorzystanych w rozprawie (a także wzmiankowanych w niej) dawnych i współczesnych źródeł oraz opracowań, ułatwia czytelnikowi ich wyszukiwanie. Przede wszystkim zaś jest świadectwem skrupulatności badawczej mgr Malińskiej i egzemplifikacją odpowiedzialnego naukowego podejścia do realizacji podjętego – nowego – tematu badawczego.

Indeks nazwisk, dzięki któremu rozprawa zyskuje dodatkową wartość, umożliwia m.in. łatwy powrót do informacji o dokonaniach wybranych postaci, o których mowa w wywodzie głównym i których dzieła zostały opisane w przypisach.

Pragnę w tym miejscu przybliżyć nieco dokładniej kompozycję opiniowanej rozprawy i zawartość głównych jej części (do których w tym akurat przypadku należy wyjątkowo

zaliczyć również *Zakończenie*). Obowiązek recenzenta nakazuje bowiem podkreślić panujący w całej pracy wzorowy porządek w zakresie prezentacji kolejno rozważanych zagadnień oraz – dodatkowo – logiczny układ obrany w każdym z trzech rozdziałów, gdzie również obserwujemy wewnętrzny trójdzielny podział rozważanej materii, zawsze poprzedzonej wstępnym rozpoznaniem diachronicznym, słownikowym i kulturowym pojęć określających typy kolejno omawianych dzieł.

We wstępnej części rozprawy (*Wprowadzenie*) Doktorantka przybliży źródła oraz inspiracje pasyjności w Polsce w XVII i XVIII wieku oraz stan i wyniki dotychczasowych badań nad dawnymi utworami poświęconymi męce Chrystusa (i – nieraz – współcierpieniu Maryi), zwłaszcza tych upowszechnianych w formie druku. Przedstawia także cel i założenia rzeczonyj pracy oraz – w sposób syntetyczny, lecz przejrzysty – problematykę jej pozostałych części.

Rezultaty badań nad obszernym materiałem źródłowym prezentują trzy rozdziały, poprzedzone każdorazowo wprowadzeniem, w którym Doktorantka skupia się na wyjaśnieniu pojęć występujących w tytułach tekstów reprezentatywnych dla wyodrębnionych grup badanych tekstów. Omówienie tych dzieł i pomniejszych utworów wydobytych z nieznanymi druków potwierdza słuszność oraz trafność ujęcia zagadnienia badawczego w trzech głównych rozdziałach pracy.

W pierwszym z merytorycznych rozdziałów analitycznych przedmiotem uwagi badawczej mgr Malińskiej są druki, które w tytułach nazwano snopkami mirry. Jako kontekst dla rodzimych siedemnasto- i osiemnastowiecznych zbiorów zostały przedstawione rekonesansowe rozpoznania wcześniejszych analogicznych publikacji łacińskich, stanowiących możliwe źródło inspiracji dzieł powstałych na gruncie polskim. Doktorantka, wychodząc od etymologii części tytułowego określenia – „snopek”, sygnalizuje konsekwencje tego w zakresie struktury badanych dzieł, ale swą uwagę skupia na pierwotnym użyciu pochodzącej z Biblii (z Pieśni nad Pieśniami) frazy tytułowej „snopek mirry” i na jej rozmaitych wtórnych interpretacjach w omawianych zbiorach. Prezentuje swoje ustalenia na temat różnorodnych związków (nie tylko powinowactw) analizowanych rodzimych edycji fascykułów i snopków z drukami wydawanymi w Europie przez stulecia (np. ich budowy i używanych form podawczych; wątków treściowych; tytułów utworów i nadawanego im znaczenia). Jest to wartościowa, odkrywcza i sprawnie przeprowadzona dokumentacja roli łacińskiej tradycji europejskich druków z *fasciculus myrrhae*, zawierających różnorodne pod tym względem dzieła, których autorzy kreowali nowe wątki lub wykorzystywali z upodobaniem wątki rekurencyjne (charakteryzujące się nawrotami, powtarzalnością użycia).

Drugi rozdział pracy poświęcony jest pasyjnemu piśmiennictwu zegarowemu, których dzieła i dziełka, zwykle o numerycznej budowie, zawierały w tytułach następujące określenia: zegar, godzinki, pektoralik, pobudka, ekscytarz. W celu pełnego zrozumienia charakteru tych dzieł bliżej zostały zaprezentowane i skonfrontowane hasła w słownikach historycznych poświęcone takim nazwom jak: zegarek, godzinnik, pobudka. Podobnie jak w rozdziale pierwszym uwzględniono tu również kulturowe, rodzime i europejskie tło tych pojęć oraz ich odpowiedników. Trzy następne podrozdziały zostały poświęcone kolejno: godzinkom pasyjnym; zegarom; ekscytarzom i pobudkom – m.in. ich wyjątkowo różnorodnej w poszczególnych realizacjach strukturze i formie podawczej. Budowa tych dzieł i spotykane w nich różnorodne formy wypowiedzi w dużej mierze uzależnione były od takiej a nie innej przyjętej przez autorów interpretacji czasu odmierzanego określoną liczbą godzin, od funkcji kolejnych jednostek czasu (np. zachęcania do pewnych zachowań i działań), wreszcie zaś – od sugerowanego odbiorcom przeznaczenia poszczególnych partii utworów.

W rozdziale trzecim uwaga skupia się na takich modlitwach, jak dawne różańce pasyjne oraz najbardziej charakterystyczne w tej grupie utworów koronki do ran i koronki krwi Chrystusa. Doktorantka przedstawia tu znowu wyniki swych poszukiwań słownikowych tych pojęć, cały czas mając na uwadze również rangę tradycji kulturowej, w której te rodzaje modlitw a zarazem typy interesujących ją dzieł piśmiennictwa religijnego występowały. Bada strukturę i prezentuje w trzech podrozdziałach efekty naukowe ustaleń analitycznych dotyczących tych pasyjnych utworów.

Zasługuje na uznanie interesujące *Zakończenie*, przynoszące nowe rozpoznania w dziedzinie piśmiennictwa pasyjnego, z dodatkowo uwzględnionym szerszym kontekstem. To nie tylko rekapitulacja wyводу głównego rozprawy, prezentującego odkryte samodzielnie i omówione rzetelnie przez Autorkę źródła, nie tylko podsumowanie wyników najbardziej istotnych w tej materii ustaleń i wniosków – efektów naukowo-badawczych przeprowadzonych badań zebranego i wszechstronnie analizowanego materiału źródłowego oraz przedstawionych rozważań teoretycznych. Jest to też wskazanie „miejsc wspólnych” zbiorów i utworów pasyjnych, a także przedstawienie stwierdzonych przejawów żywotności i kontynuacji tradycji dzieł dotyczących męki Pańskiej (pasyjnych rozmyślań) w następnych stuleciach – aż do czasów nam współczesnych.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka w tych rozważaniach nie skupia się tylko na tym, co udało się w rozprawie osiągnąć, lecz zarysowuje też perspektywy i zakres dalszych badań nad dawnym piśmiennictwem pasyjnym (w ostatniej części *Zakończenia*). Sygnalizuje przy tym konkretne, jej zdaniem, ważne zagadnienia, godne dalszej uwagi

naukowo-badawczej oraz potrzebę poszukiwań źródeł, m.in. pewnych typów zakorzenionych w tradycji dzieł, o których tylko wiadomo, że funkcjonowały od dawnych lat w społeczności wiernych.

Pora przejść do ogólnej oceny rozprawy doktorskiej mgr Malińskiej.█

Stwierdzamy, iż trafnym kryterium doboru i podziału badanego przez Doktorantkę bogatego materiału źródłowego są metaforyczne frazy użyte w formułach tytułowych rodzimych dzieł. Będące podstawą rozważań utwory określane są w tych tytułowych zapisach takimi głównie nazwami jak: snopek mirry; zegar, pobudka; koronka i różaniec lub ich synonimami (fascykuł, równianka; ekscytarz, godzinnik, pektoralik; różany wianek). Badając powiązania tytułów z formą gatunkową tych utworów mgr Malińska uwzględnia też szerszą, zwłaszcza łacińską, tradycję europejskich druków tego rodzaju. Skłonność autorów lub wydawców do umieszczania w tytułach polskich dzieł pasyjnych wyżej wymienionych tytułowych określeń polskich a także branych tu pod uwagę sformułowań łacińskich (*fasciculus myrrhae, horologium passionis, corona vulnerum, rosarium mysticum*) zyskuje w pracy szerokie omówienie, z uwzględnieniem zagadnień teoretycznoliterackich, szczególnie tych dotyczących literatury stosowanej (okolicznościowej i użytkowej), a w istocie – wszelkich utworów dawnych epok określanymi w niektórych badaniach mianem „poligenetycznych, wielogłosowych struktur”.

Zaletą rozprawy jest uwzględnienie w oglądzie typów dzieł i użytych w nich form wypowiedzi perspektywy genologicznej. Autorka pracy wykazała, że słowa-kucze używane w tytułach omawianych dzieł wykazują jednakże nierównomierny zakres powiązań z treścią i kompozycją badanych utworów, z ich formą gatunkową oraz użytkowym przeznaczeniem. Z jednej więc strony, powtarzalna obecność tych kluczowych słów mogła być pewnego rodzaju pomocną wskazówką w wyodrębnieniu przez Doktorantkę trzech typów form interesującej ją literatury pasyjnej. Z drugiej jednak strony, utrudnienie stanowiło zaobserwowane wewnętrzne zróżnicowanie (i to w wielu aspektach) każdej z tych form, przy stwierdzonych jednocześnie „miejscach wspólnych” – pewnych podobieństwach tematów i wątków treściowych omawianych utworów.

Wymagało to szczegółowych analiz i argumentacji, z czym sobie mgr Anna Malińska doskonale poradziła w trakcie charakterystyki znaczących cech poszczególnych typów paratunków, egzemplifikowanych fragmentami tekstów. Doktorantka przedstawiła też ważne wnioski natury teoretycznej. Podkreśliła, iż z obserwacji poczynionych w trakcie przeprowadzonych badań wynika, że wydawane w XVII i XVIII wieku zbiory pasyjne: snopki mirry; zegary; koronki, pomimo różnic, wynikających z natury wyodrębnionych tu

form gatunkowych, wykazują jednakże wiele wzajemnych powinowactw. Dokonane subtelne rozróżnienia genologiczne w dziedzinie pasyjnego piśmiennictwa zegarowego (np. między zegarem, godzinnikiem i pobudką) czy w obrębie różańców pasyjnych i rozmaitego rodzaju koronek (koronek do ran Pańskich, koronek Krwi Pańskiej) umożliwiły w dużej mierze oprócz analizy merytorycznej wyniki przeprowadzonych przez Autorkę rozpoznawień słownikowych i kulturowych pojęć używanych w tytułach dzieł. Na podstawie tego językowego i kulturowo-duchowego kontekstu drukowanych zbiorów i zamieszczonych w nich utworów mgr Malińska przekonująco udowodniła, że np. w większym zakresie niż „snopki mirry” aspirują do miana gatunku medytacje zegarowe, pomimo stwierdzonych różnic kompozycyjnych w obrębie ich składowych strukturalnych członów (wyznaczanych m.in. przez liczbę „godzin” i wskazywany czas rozpoczęcia rozważań medytacyjnych) oraz mimo dużej różnorodnych form ujęcia poszczególnych „godzin”.

W zakresie rozważań na temat realizacji różańców pasyjnych, stanowiących część bolesną nabożeństw maryjnych lub jezusowych, autorka rozprawy zwróciła uwagę, że budowę i formę podawczą różańców cechuje jednakże większa jednolitość niż utworów należących do piśmiennictwa „zegarowego”, wykazującego liczne modyfikacje w tym zakresie. Mgr Malińska na podstawie bazy materiałowej wykazała też, iż druki zawierające te (zwykle niepełne) różańce pasyjne są nieliczne oraz że większą popularnością cieszyły się wówczas koronki – szczególnie dość urozmaicone koronki do ran Pańskich, wykazujące pewne modyfikacje tradycyjnego wzorca. Podkreśliła również, iż realizacje drugiej ze wskazanych odmian – mianowicie koronki Krwi Pańskiej posiadają w drukach mniejszą frekwencję.

Walorem omawianej pracy są efekty podjętych przez Doktorantkę badań komparatystycznych. Choć autorka pracy skupiła swą uwagę na polskich siedemnasto- i osiemnastowiecznych użytkowych utworach religijnych poświęconych męce Chrystusa, badając większe i mniejsze rodzime pasyjne dzieła i dziełka, bezimienne i autorskie, to cały czas miała na uwadze kontekst europejski tego piśmiennictwa, wskazując obce źródła inspiracji omawianych dzieł. Zasygnalizowała i omówiła zagadnienie przyswajania utworów publikowanych w innych językach przez polskie tłumaczenia, będące nie tylko wiernymi przekładami, lecz parafrazami i przeróbkami obcojęzycznych utworów – zgodnie z praktyką translatorską cechującą się w dawnych wiekach dużą swobodą.

Uwzględnioną w pracy doktorskiej mgr Malińskiej literaturę podmiotową cechuje obfitość i zróżnicowanie formalne. Literatura ta obejmuje bowiem modlitewniki bractw religijnych, ćwiczenia duchowne, zbiory kazań, zbiory przykładów oraz medytacje

przeznaczone do indywidualnego rozmyślenia. Wybrane utwory stanowią zarówno autonomiczne wydawnictwa, jak też dzieła wierszowane lub prozatorskie będące częścią tych wydawnictw. Polskie egzemplifikacje to teksty oryginalne i przekłady z literatury łacińskiej (w większości) oraz z języków: francuskiego, niemieckiego i hiszpańskiego.

Doktorantka umiejętnie wykorzystuje również bardzo rozległą literaturę przedmiotową. Są to teksty źródłowe (głównie edycje dzieł i pojedynczych utworów) – wydania polskie i w obcych językach, od początków XVII stulecia do czasów współczesnych, oraz opracowania. Bierze tu pod uwagę książki, rozprawy i artykuły, które mogły w jakikolwiek sposób przyczynić się do oświecenia podjętych w rozprawie zagadnień, a dotyczyły m.in. problematyki tekstologicznej, językowej, teoretyczno- i historycznoliterackiej, teologicznej, omawiały prozatorskie i poetyckie gatunki i utwory religijne, motywy biblijne, przedstawiały dzieje duchowości, obyczajowości i kultury materialnej społeczeństwa, przejawy aktywności różnych ośrodków wydawniczych oraz zakonów i duchowieństwa diecezjalnego w historii narodu. Rozległość tych lektur i inspiracje z nich płynące zaowocowały w rozprawie. Przyczyniły się do erudycyjnego, rzetelnego i kontekstualnego opracowania przez mgr Malińską nowego zagadnienia: pasyjnych zbiorów w polskich edycjach XVII i XVIII stulecia.

Należy jeszcze, choć w kilku zdaniach, odwołać się do redakcyjno-edytorskiego opracowania rozprawy. W nienagannie skonstruowanych przypisach do rozważań zawartych w kolejnych rozdziałach pracy oprócz konsekwentnych w budowie opisów bibliograficznych opracowań i licznych dzieł (często w obcych językach) wraz z ich lokalizacją znajdujemy syntetycznie ujęte dopowiedzenia i opinie o aktualnych ustaleniach, informacje o badaniach prowadzonych w różnych ośrodkach oraz o publikacjach i edycjach naukowych stanowiących ich pokłosie, jak również o tych pracach, które powstawały w ramach realizacji indywidualnych projektów naukowo-badawczych. To poza wszystkim wyraz dobrej orientacji Doktorantki, śledzącej na bieżąco dokonania naukowe w interesującej ją dziedzinie oraz ważne wydarzenia (np. cykliczne konferencje w Poznaniu i Gnieźnie, dotyczące dawnego i współczesnego języka religijnego oraz opublikowane materiały konferencyjne).

Korekta językowa została przeprowadzona starannie: w obszernej rozprawie spotykamy tylko kilka usterek (np. brak kursywy w pojedynczych wyrazach w obrębie zasad transkrypcji, niekiedy opuszczenie jakiegoś słowa). Cytowane w pracy fragmenty dawnych utworów są poprawnie transkrybowane, gdyż przyjęto dla nich zasady edytorskiego opracowania nie budzące zastrzeżeń, a w ich realizacji przestrzegano konsekwencji.

Edycje siedemnasto- i osiemnastowiecznego piśmiennictwa pasyjnego, które trafiły na warsztat młodej badaczki, zostały przez nią wydobyte z zasobów bibliotek i archiwów

krajowych oraz zagranicznych, stacjonarnych i cyfrowych. Poszukiwanie i przeszukiwanie takich zbiorów i dzieł jest zajęciem żmudnym i pracochłonnym. Dodatkowych trudności nastręcza to, że materiały są niełatwe do zdobycia. Nie jest to jednak bynajmniej zajęcie zbędne. Przynosi ważne dla dalszego rozwoju dalszych badań efekty naukowe.

Trafne uporządkowanie obszernego, nieznanego dotąd materiału źródłowego, wszechstronny opis drukowanych dzieł i zawartych w nich, szczegółowo omówionych utworów (wielokrotnie cytowanych w znaczących fragmentach), ich komparatystyczne usytuowanie kontekstualne oraz szczegółowa analiza licznych przykładowych utworów są świadectwem żmudnych badań i odkrywczości Autorki oraz pionierskiego charakteru jej rozprawy doktorskiej.

Praca mgr Anny Malińskiej wzbogaca widzenie religijności barokowej, dotąd rozpatrywanej głównie na materiale literackim tekstów autorów znanych w epoce lub docenionych dopiero dzięki badaniom i pracom m.in. historyków literatury i edytorów, którzy odkryli ich talent i znaczenie ich dorobku. Ponadto Autorka odsłania w rozprawie nieznaną obszary religijności oświecenia, pokazując – poprzez wskazane dzieła, dziełka oraz ich wydania – że ten typ użytkowej literatury pasyjnej był popularny również w XVIII stuleciu, a także w drugiej jego połowie mógł liczyć na szerokie zainteresowanie odbiorców. Liczebność uwzględnionych w pracy druków świadczy, że w dalszym ciągu było wówczas duże zapotrzebowanie społeczne na tego rodzaju teksty religijne, przeznaczone nie tylko do użytku wspólnotowego, ale także indywidualnego. Były one związane z codziennym życiem duchowym odbiorców, a zwłaszcza ze szczególnym czasem przeżywania przez ludzi wierzących bolesnych doświadczeń i cierpień Chrystusa, z ich rozpamiętywaniem oraz medytacjami, modlitwami i nabożeństwami, w których brali udział. Odzwierciedlały również aktywność wspólnoty Kościoła w Polsce, w tym katolickich oraz (w mniejszym stopniu) protestanckich środowisk i bractw zakonnych, działalność duszpasterską duchowieństwa diecezjalnego; pomysłowość autorów w zakresie wariacyjnych opracowań pasyjnego tematu, jego ubogacanych wątków i motywów oraz dążenie do nowości i atrakcyjności proponowanych ujęć, znajdujące wyraz m.in. w różnorodności i wielości modyfikacji i metamorfoz, jakim poddawano występujące w tradycji europejskiej i polskiej formy gatunkowe dzieł.

Ważne tu jest przedstawienie przez Doktorantkę roli, znaczenia oraz rozmiarów piśmiennictwa pasyjnego dotychczas prawie zupełnie nieuwzględnianego w obrazie piśmiennictwa epoki oświecenia. Rozważając rzetelnie sytuację odkrytej i opracowanej przez siebie literatury dotyczącej męki Pańskiej, której utwory (pojedyncze i zawarte w

autonomicznych zbiorach) wydobyła z mroku bibliotecznych zasobów, Doktorantka zaznacza kilkakrotnie w zamieszczonych w wywodzie głównym opisach tych utworów, że zaprezentowane w rozprawie siedemnasto- i osiemnastowieczne druki (w XVIII stuleciu zwłaszcza w drugiej jego połowie) nie były tylko pierwodrukami dzieł nowych, co mogłoby być świadectwem aktualnie powstałych wariantowych ujęć określonych strukturalnych form gatunkowych tego pasyjnego piśmiennictwa. Badania i ustalenia autorki rozprawy (w tym porównywanie przekazów) wskazują bowiem, iż były to niejednokrotnie przedruki modlitw, ich części i całych zbiorów religijnych wydanych wcześniej lub nawiązania do utworów znanych, funkcjonujących już w obiegu społecznym. Świadczy to jednakże o tym, że nie tylko w XVII wieku i w pierwszej połowie następnego stulecia, lecz również w oświeceniu w dalszym ciągu duża była rola ważnej dla religijności zbiorowej i indywidualnej tego okresu tradycji duchowej – tradycji krzewiącej się wówczas pomimo niesprzyjających warunków ogólnych dla jej kultywowania.

Zasługuje na docenienie ukazany tu na przykładzie, ujawniający się w rozprawie (także w jej części końcowej), ten aspekt rozważań naukowych jej autorki – dążenie do obiektywizmu wniosków płynących z uważnego oglądu badanych źródeł.

Rozprawa doktorska mgr Anny Malińskiej poświęcona pasyjnym zbiorom w polskich edycjach z XVII i XVIII wieku ma charakter monograficzny. Zbadane przez Doktorantkę religijne piśmiennictwo pasyjne nie było dotąd przedmiotem odrębnych, ukierunkowanych zainteresowań naukowych. Rozprawa posiada znaczące walory poznawcze. Dzięki takim pracom naukowym powoli znikają białe plamy na mapie piśmienniczej XVII i XVIII wieku. Uważam, że rozprawa zasługuje na upowszechnienie drukiem.

Stwierdzam, iż rozprawa doktorska mgr Anny Malińskiej stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie naukowej: literaturoznawstwo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnioskuje o dopuszczenie mgr Anny Malińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Barbara Wolska

